

การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

Arts-Based Learning to Enhance Creativity of Learners in 21st Century

อภินันท์ จิตรกร*

บทคัดย่อ

ในช่วงระหว่างทศวรรษที่ผ่านมา มีการใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมและมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา เป็นจำนวนมากในประเทศสหรัฐอเมริกา และรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ได้แพร่หลายเป็นอย่างมากทั่วโลก เป็นการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนศิลปะและทางด้านวิชาการเข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน กรอบแนวคิดทางทฤษฎีได้ถูกพัฒนาขึ้นซึ่งเชื่อมโยงกระบวนการนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน (Arts-Based Learning) การเรียนรู้ด้วยศิลปะเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนโดยผ่านทางการใช้รูปแบบการสอนด้วยศิลปะทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นการแสดง ดนตรี นาฏศิลป์ หรือทัศนศิลป์ เข้าร่วมในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆ ที่ไม่ใช่รายวิชาศิลปะ จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยต่างๆ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำของผู้เรียน เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนและการพัฒนาทางด้านความคิด เพิ่มศักยภาพในการปรับตัวทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ นอกจากนี้การบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์และคณิตศาสตร์ (STEM) เข้ากับการจัดการเรียนการสอนแล้ว การใช้ศิลปะบูรณาการเข้าร่วมด้วย (STEAM) จะสามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตน

Abstract

During the past decade, Arts-Based learning was widely implemented in primary, secondary and higher education in the United States, and nowadays was widespread throughout the world. Arts-Based learning is a learning model integrating between art and academic learning to promote the academic achievement of the students. The theoretical framework has been developed which is linked to the process of innovation and technology with Arts-Based Learning. This learning method develops students through all kinds of arts practices such as theater, music, dance or visual arts implemented in the other subjects that are not art. The study of literatures and researches has shown that, with Arts-Based instruction, students have more opportunities to explore new

* อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

experiences in learning which can promote the leadership, enhance academic achievement, stimulate learning interest, develop cognitive domain, raise up emotional adjustment, increase spiritual intelligence, and develop creative thinking of students. In addition, besides the integration of science, technology, engineering and mathematics (STEM) in an instruction, the implementation of art in the learning (STEAM) will enable students to learn more and to fully express themselves on their own potential.

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ส่งผลกระทบทั้งโลกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสาร การเงิน สินค้าและบริการ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีการแข่งขันกันทางธุรกิจในระดับสูงในระหว่างประเทศต่างๆ จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนที่ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 ทำให้มีการตื่นตัวอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาทางด้านวิทยาการ ความทันสมัย การใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเตรียมความพร้อมและส่งเสริมการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าหรือเป็นผู้นำในเหล่าประเทศสมาชิกในประชาคมอาเซียนด้วยกัน การพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความคิด จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อมๆ กันกับการพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุนั้นก็ยังเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ เพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมให้มีคุณภาพพร้อมสำหรับโลกยุคใหม่และเพื่อส่งเสริมความเจริญของประเทศอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างความพร้อมสำหรับการเชื่อมโยงทางกายภาพทั้งโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพคน การเสริมสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิด

สร้างสรรค์ให้เป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11: 7) ส่งผลต่อแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ที่มุ่งเน้นให้เยาวชนไทยมีชีวิตที่ เก่ง ดี และมีสุข คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นคนที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ ทันโลกและทันเทคโนโลยี สามารถใช้สติปัญญาในการเผชิญและพิชิตปัญหาพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ดังนั้น การพัฒนาให้เยาวชนไทยมีคุณสมบัติดังกล่าว ทุกภาคส่วนทั้งโรงเรียน ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องมีความเข้าใจและมีความมุ่งมั่นร่วมมือกันโดยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดอย่างมีระบบ มีเหตุผล มุ่งให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ เสริมสร้างคนให้มีความรู้ มีภูมิปัญญาทันโลก คิดเป็น ทำเป็น และมีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตสิ่งใหม่ๆ หรือมีวิธีการคิดแก้ปัญหาอย่างมีกลยุทธ์รอบด้าน และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พร้อมกับการพัฒนาทางอารมณ์ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 24 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีการประยุกต์

ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ ทุกเวลาทุกสถานที่ ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ผูกประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้ได้กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนมาตรฐานที่ 4 ไว้ดังนี้คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์มองโลกในแง่ดี และมีจินตนาการ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีความเร่งด่วนในการพัฒนาที่ต้องใช้ความร่วมมือจากทุกส่วนทุกหน่วยงาน (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2542: 8)

ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้แปลกใหม่และหลากหลาย โดยสามารถนำไปประยุกต์กับทฤษฎีหรือหลักการจนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนैनัยอันนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ด้วยการคิดดัดแปลงจากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ รวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ ตลอดจนวิธีการคิดทฤษฎีหลักการหรือการประยุกต์ใช้ได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทั่วไปที่ทุกคนมี ลักษณะเด่นของความคิดสร้างสรรค์ก็คือ การคิดได้หลายทิศทางหรือการคิดแบบอนैनัย (Divergent thinking) (อาร์ พินธัมณี, 2540: 113) การส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวบุคคลนั้นมีความสำคัญและจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้มนุษย์สามารถพัฒนาก้าวไปข้างหน้าได้ เกิดการคิดค้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

ในชีวิตประจำวัน การสาธารณสุข เครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางการแพทย์การคมนาคมรวมถึงงานศิลปะวรรณกรรมและดนตรีที่แสดงออกถึงความเป็นมนุษยชาติ วราภรณ์ รักวิชัย (2535: 159) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผลจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์ นวัตกรรมเทคโนโลยีจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาต่างๆ เฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับ Bromfield (2003:143) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว Torrance (1962 : 16) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์ผลิตผล หรือสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่ไม่รู้จักมาก่อน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจจะเกิดจากการรวมความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์แล้วเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ไม่จำเป็นสิ่งสมบูรณ์อย่างแท้จริง ซึ่งอาจออกมาในรูปของผลผลิตทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ De Bono (1977: 1) กล่าวว่า การพัฒนาและส่งเสริมคนให้มีความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะคนจะใช้ความคิดสร้างสรรค์เหล่านั้นผลิตสิ่งใหม่ๆ ขึ้น มีวิธีการคิดแก้ปัญหาอย่างมีกลยุทธ์หลากหลาย และลึกซึ้ง ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงานได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณภาพที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาและนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ก็จะเกิดประโยชน์อย่างมหาศาล หากสังคมใดมีประชากรที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ก็ย่อมเป็นแรงขับให้สังคมนั้นก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นบุคคลที่เป็นที่ต้องการของสังคมทุกสังคม ดังนั้นการพัฒนาประชากรให้มีความคิดสร้างสรรค์นั้น จึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (อาร์ พินธัมณี, 2545: 1)

นักวิชาการหลายท่านให้แนวคิดในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ ดังที่ Miles (1997) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน และสามารถส่งเสริมให้คุณลักษณะนี้ให้พัฒนาสูงขึ้นถ้ามีการพัฒนาที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ De Bono (1977) กล่าวว่าทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัว แต่อาจแตกต่างกันที่ระดับความมากน้อย Torrance (1962) สนับสนุนว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ ด้วยการสอน ฝึกฝนและฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่เป็นที่น่าสนใจว่าในประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่ได้ช่วยผลักดันและเชื้อให้ผู้เรียนได้พัฒนาและแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์เท่าที่ควร ยังมีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนท่องจำและเชื่อฟังผู้สอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางทำให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิด (วิทยากร เชียงกุล, 2552) ผู้ที่คิดนอกกรอบหรือแหวกแนวออกไปจากสิ่งเดิมๆ ที่สังคมมีอยู่อาจเสี่ยงต่อการไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมหรือคนรอบข้าง ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะคิดสร้างสรรค์ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อ่อนด้อยในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ไม่สามารถคิดอย่างมีระบบ อย่างมีเหตุผล คิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทักษะการดำเนินชีวิตอย่างรู้ทันโลก จากสภาพปัญหาดังกล่าว บทบาทของครูผู้สอนจึงสำคัญยิ่งในการในการจัดการเรียนรู้ให้กระตุ้นและส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ในทางที่ถูกต้องเพื่อสร้างผู้เรียนที่เก่ง ดี มีสุข ตามที่สังคมคาดหวังไว้

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

ความคิดสร้างสรรค์ หรือ Creative Thinking เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของครูที่ได้รับการกำหนดให้เป็นทักษะที่จำเป็นจะต้องนำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการ

ศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง

ในประเทศสหรัฐอเมริกาแนวคิดเรื่อง “ทักษะแห่งอนาคตใหม่หรือการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” ได้ถูกพัฒนาขึ้น โดยคำนึงถึงเยาวชนที่จะต้องมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 จึงได้พัฒนาวิสัยทัศน์และกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขึ้น สามารถสรุปทักษะสำคัญที่เด็กและเยาวชนควรมีได้ว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ 3Rs และ 7Cs ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 3Rs ได้แก่ Reading (การอ่าน), การเขียน(Writing) และ คณิตศาสตร์ (Arithmetic) และ 7Cs ได้แก่ Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (วิจารณ์ พานิช, 2555: 19)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ที่ครูสอน

ไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ให้นักเรียน เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเตรียมคนออกไปเป็นคนที่ทำงานที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (Learning Person) ไม่ว่าจะประกอบ สัมมาชีพใด มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ และเป็น คนทำงานที่ใช้ความรู้ แม้จะเป็นชาวนาหรือเกษตรกรก็ต้องเป็นคนที่พร้อมเรียนรู้และเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ ดังนั้นทักษะที่สำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (Learning Skills) การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำต้องเป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และปรับตัว (วิจารณ์ พานิช, 2555: 16-18) จะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หรือ Creative Thinking เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้ที่จะสามารถอยู่ในโลกยุคใหม่ได้

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นแนวคิดเรื่องเรียนการสอนโดยคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากครูเป็นศูนย์กลางที่ถ่ายทอดความรู้มาเป็นช่วยอำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งต้องอาศัยวิธีการจัดการที่หลากหลาย เนื่องจากแนวคิดทางการศึกษาไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่ นักการศึกษาและนักคิดต่างก็พยายามแสวงหาแนวคิดแนวทางและวิธีการที่จะนำการศึกษาให้ก้าวหน้าไปข้างหน้าต่อไปเรื่อยๆ (ทิศนา แคมมณี, 2550) การส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนนั้นจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบและกิจกรรมทางด้านการจัดการเรียนการสอนให้เอื้ออำนวยและส่งเสริม

ให้ผู้เรียนฝึกทักษะทางด้านการคิดได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยการจัดการเรียนการสอนแบบศิลปะเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางด้านการคิด ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะทางสังคมและความเป็นผู้นำของผู้เรียนได้ดีวิธีหนึ่ง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน

ทศวรรษที่ผ่านมา มีการใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนเป็นจำนวนมากในระดับประถม มัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ได้แพร่หลายเป็นอย่างมากทั่วโลก เป็นการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนศิลปะและทางด้านวิชาการเข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน กรอบแนวคิดทางทฤษฎีได้ถูกพัฒนาขึ้นซึ่งเชื่อมโยงกระบวนการนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน (Arts-Based Learning)

การเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานเป็นเครื่องมือสำหรับการใช้ทักษะทางศิลปะ กระบวนการและประสบการณ์ทางด้านการศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ในสายสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ศิลปะ เป็นการสอดแทรกกิจกรรมศิลปะเข้าไปในการส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ ที่ไม่ใช่รายวิชาศิลปะ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (John M. Eger, 2015) ซึ่งคล้ายกับการที่ให้ผู้เรียนเขียนผังความคิด (Mind Mapping) ผู้เรียนจะเกิดการจดจำเป็นอันดับแรก การจำแนกแฉกแจง การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเกิดความคิดสร้างสรรค์

การเรียนรู้ด้วยศิลปะเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนโดยผ่านทางการใช้รูปแบบการสอนด้วยศิลปะ การใช้ศิลปะเป็นฐานไม่ได้หมายถึงการทำให้ผู้เรียนกลายเป็นศิลปิน แต่เป็นการทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและสร้างสรรค์ในสิ่งที่เรียนโดยใช้ศิลปะเข้ามาช่วย เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้

ผู้เรียนได้เรียนรู้กับแนววิธีการใหม่ๆ สำหรับการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่างๆ ทำให้ผู้เรียนมีแนวคิดที่หลากหลายไปในทางที่สร้างสรรค์ (Cathryn Lloyd, 2016)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่นำศิลปะและการสร้างสรรค์งานศิลปะรวมทั้งกระบวนการทางทัศนศิลป์และทางศาสตร์ต่างๆ เพื่อที่จะออกแบบโปรแกรม การนำไปใช้และการประเมินผลในกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนในศาสตร์ต่างๆ โดยที่รวมโครงการทางด้านศิลปะโดยตรงเพื่อให้เชื่อมโยงกับแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อมโยงกับการแสดงการติดตั้งผลงานและการเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน คือการใช้การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทางด้านทัศนศิลป์ เป็นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน การสร้างสรรค์รูปภาพต่างๆ หรือการกระทำต่างๆ เพื่อที่จะสอนในศิลปศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเป็นการรวมโครงการทางด้านการศึกษา โครงการศิลปะ และการสร้างสรรค์แนวคิดกระบวนการ ของศิลปินในสมัยใหม่มาใช้ เป็นวิธีการที่มีเป้าประสงค์ในการบูรณาการรูปทรง ทางทัศนศิลป์ กับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทัศนศิลป์ เป็นการนำเสนอรูปภาพต่างๆ และแนวความคิดสำหรับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการต่างๆ ทางการศึกษา มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์โดยตรงกับวิธีที่ศิลปินใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน (Rolda'n & Mari'n Viadel, 2010 อ้างถึงใน Shifra Schonmann, 2015: 193)

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมข้อมูลเพื่อที่จะสนับสนุนและศึกษาอิทธิพลของการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานในหลายรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ จากงานวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนศิลปะกับประสิทธิภาพในการพัฒนา

ความคิด ส่วนใหญ่จะได้ผลสรุปของการศึกษาโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบทสรุปในการวิจัยสรุปว่า ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานขึ้นอยู่กับที่ตั้งเป้าประสงค์ผลการเรียนรู้ที่ต้องการโดยที่ไม่ได้ตัดสินโดยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปก็คือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานควรที่จะนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์ทางด้านศิลปะ แต่อาจมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียน และการพัฒนาทางด้านความคิดแบบโดยทั่วๆ ไป (Robin Rooney, 2004:1)

งานวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน และการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำของเยาวชน (Art Based Learning and Youth Leadership Development) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานสามารถพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในเยาวชนได้อย่างไร งานวิจัยกระทำโดยความร่วมมือกับองค์กร Power of Hope (POH) ซึ่งเป็นองค์กร ในการส่งเสริมเยาวชนโดยการใช้ศิลปะเป็นสื่อ ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบไปด้วยเยาวชน สมาชิกบุคลากรขององค์กร และชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยแบบ Action Research โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน การเล่าเรื่อง และการถามคำถาม ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง 11 คนโดยการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (focus group) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานสามารถพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำได้ 12 ประการ ใน 5 ขอบเขต เช่น การพัฒนาส่วนบุคคล ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างชุมชน และคำมั่นสัญญาในการพัฒนาโลกที่ดีขึ้น (Royal Roads University, 2006: Abstract) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Charleen Tupper (2008) เรื่อง "Expressive Arts-Based Learning for Leadership Development: An Integral Approach" กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วม

10 คนใช้เวลาการทดลองใน 6 สัปดาห์ โดยใช้กิจกรรมศิลปะการเล่นโยคะและศิลปะการแสดงออก จัดขึ้นที่ Hollyhock Education and Retreat Center ในแคนาดา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานสามารถสร้างศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานที่ซับซ้อนหรือในสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานได้อย่างไร การนำทฤษฎีการเรียนรู้บูรณาการกับรูปแบบที่สำคัญ (Integral Models) ทฤษฎีภาวะความเป็นผู้นำ ทฤษฎีความซับซ้อน การศึกษาร่างกายและจิต และดนตรีการแสดงออกทางศิลปะถูกนำมาใช้ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยทั้งแบบปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะการแสดงออกเป็นฐานสามารถเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความคิดสร้างสรรค์ได้ (Charleen Tupper, 2008: Abstract) จากการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานโดย Harvey Seifter (2016 อ้างถึงใน John M. Eger, 2016) ศึกษาผลการทดสอบก่อนและหลังเรียนของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานพบว่า ทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์และแนวความคิดเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (13%) การวิเคราะห์ปัญหา (50%) จำนวนความหลากหลายของการคิดแก้ปัญหา (37%) ในหลายๆ กรณีศึกษานักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบ STEM จะมีการลดลงในด้านต่างๆ ของความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงสามารถสรุปทั่วไปว่าความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานและการเรียนในรูปแบบปกติจะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานจะมีประสิทธิภาพในการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานยังมีอิทธิพลต่อการเรียนการร่วมมือกันสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่ทำงานกันเป็น

ทีมโดยใช้การจัดการเรียนการสอนศิลปะเป็นฐานความสามารถในการทำทนายปัญหาเพิ่มขึ้น (11%) ความสามารถในการระบุปัญหาได้อย่างชัดเจน (74%) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา (43%) และมีการคิดนวัตกรรม (68%)

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยต่างๆ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำของผู้เรียน เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนและการพัฒนาทางด้านความคิด เพิ่มศักยภาพในการปรับตัวทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความคิดสร้างสรรค์ได้

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน

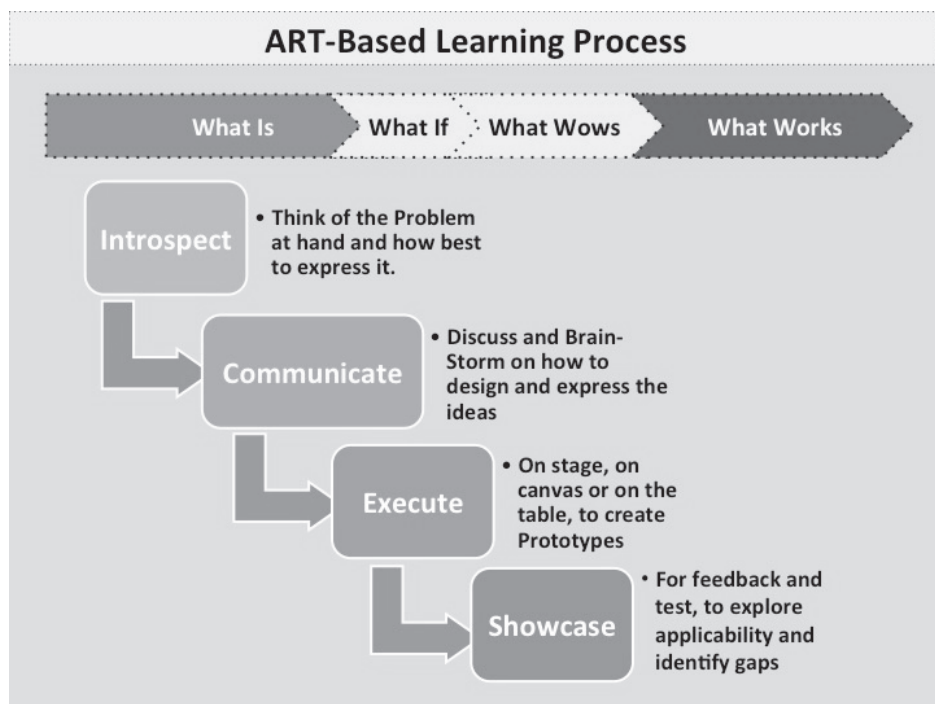
จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จะพบรูปแบบที่หลากหลายในการนำศิลปะเป็นฐานเข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเน้นที่การนำไปใช้ในระดับขององค์กรชุมชนต่างๆ โรงเรียนในชั้นเรียนโดยคุณครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน นักวิชาการและผู้จัดการองค์กรใช้การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานมาปฏิบัติอย่างหลากหลายเพื่อที่จะได้ผลลัพธ์ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ดังรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติดังต่อไปนี้ (Robin Rooney, 2004:2-5)

ในระดับชุมชน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานอาจจะมุ่งประเด็นอยู่ที่การพัฒนาผลผลิต สำหรับประชากรในชุมชนหนึ่งหรือทั้งกลุ่มชุมชนทั้งหมด ดังตัวอย่างเช่น Project Zero an Education Research group at the Harvard Graduate School of Education ศูนย์การจัดการศิลปะ ชุมชนในท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศร่วมมือกันให้สมาชิกสามารถบรรลุเป้าหมายในการศึกษาและการ

มีส่วนร่วมในสังคมได้ โดยการช่วยเหลือทางด้านการเงินสำหรับผู้ด้อยโอกาส ในหลายๆ โครงการทางศิลปะของชุมชนโดยผ่านทางศิลปศึกษา ตัวอย่างเช่น การสอนทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในที่ทำงานได้ เช่น การวางแผนและการประเมินตนเอง ชุมชนร่วมกับโรงเรียนพัฒนาโครงการทางศิลปะขึ้น เพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ในชุมชน ผู้ร่วมโครงการทางศิลปะอาจจะประกอบไปด้วยตัวแทนต่างๆ จากภาคประชาชน โรงเรียน และองค์กรศิลปะต่างๆ ในชุมชนนั้นๆ ชุมชนพื้นที่สามารถหาแหล่งข้อมูลหรือจัดหางค์กรภายนอกมาช่วยในการ

พัฒนาหรือร่วมจัดการโครงการศิลปะเป็นฐาน โดยการจัดอบรมศิลปะสำหรับชุมชนได้ ตัวอย่างเช่น โครงการ The Community Arts Training (CAT) จัดขึ้นโดยสถาบัน St. Louis Regional Arts Commission

ในระดับการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานอาจจะถูกนำมาใช้ในโรงเรียนทั้งโรงเรียน รูปแบบจะประกอบไปด้วยกิจกรรมของโรงเรียนทั้งโรงเรียน หลักสูตรจะถูกพัฒนาขึ้นโดยใช้ศิลปะเป็นฐานทั้งโรงเรียนและการปฏิรูปโรงเรียนอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมศิลปะของโรงเรียนอาจจะมุ่งเน้นไปที่ 1 โครงการที่นักเรียนทุกคนสามารถเข้าร่วมได้

ภาพที่ 1 กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน เข้าถึงเมื่อ 30 พฤษภาคม 2559
เข้าถึงจาก <https://ubqtsolutions.com/2015/11/28/design-thinking-through-art-based-methods>

จากรูปภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การคิดอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นการคิดถึงปัญหาอย่างลึกซึ้งและการแสดงออกซึ่งปัญหานั้นได้ดีที่สุดอย่างไร ขั้นที่ 2 การสื่อสาร เป็นขั้นตอนการสนทนากันและระดมสมองเพื่อที่จะทราบถึงการแสดงออกซึ่งแนวคิดต่างๆ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติ ไม่ว่าจะจากการแสดงออกบนเวที บนพื้นผ้าใบ การสร้างแบบจำลอง หรือการสร้างต้นแบบเพื่อที่จะแสดงออกซึ่งแนวความคิดต่างๆ และขั้นสุดท้ายขั้นที่ 4 การนำเสนอเพื่อที่จะได้ผลสะท้อนกลับ การทดลองการนำไปใช้เพื่อศึกษาแนวทางการนำไปใช้และระบุปัญหาต่างๆ

หลักสูตรการใช้ศิลปะเป็นฐานสำหรับทั้งโรงเรียนอาจจะถูกนำมาใช้เพื่อที่จะส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียน หรือจะเป็นแนวทางในการผสมผสานเนื้อหาวิชาและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้าด้วยกันแบบเรียนทั้งโรงเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนให้นักเรียนทุกคนต้องลงเรียนรายวิชาทัศนศิลป์ การละคร นาฏศิลป์และดนตรี รูปแบบการจัดการทั้งโรงเรียนนี้สามารถให้บุคลากรของโรงเรียน ศิลปิน และชุมชน ที่มีส่วนร่วมในหลักสูตร สามารถเข้าร่วมในการสอนดนตรีนาฏศิลป์การแสดงหรือทัศนศิลป์สำหรับนักเรียนของโรงเรียน โดยใช้สื่อที่หลากหลายและสามารถผสมผสานกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ

โรงเรียน The Federal Comprehensive School Reform (CSR) ใช้การจัดการเรียนการสอนศิลปะเป็นฐานโดยเป็นหลักสูตรทั้งโรงเรียนแทนที่จะใช้เป็นแต่ละโปรแกรมแยกต่างหาก ผลที่ได้พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนสามารถส่งเสริมและการบูรณาการศิลปะในการศึกษาและยังสามารถส่งเสริมกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนมากยิ่งขึ้น

รูปแบบอื่นๆ ของการนำรูปแบบศิลปะเป็นฐานไปใช้ ซึ่งมุ่งประเด็นตรงที่กิจกรรมการเรียนการสอน

สอนในระดับชั้นเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนแบบปกติโดยบูรณาการศิลปะเข้ามาในชั้นเรียน หรือการนำศิลปินเข้าไปในชุมชน โดยมีการทำงานร่วมกันกับผู้เรียนและคุณครูที่จะวางแผนการบูรณาการศิลปะเข้าในบทเรียน ตัวอย่างเช่น การนำศิลปินเข้าร่วมเป็นการส่วนตัวในชั้นเรียนในทุกๆ สัปดาห์เป็นเวลาติดต่อกัน 2 ปี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการศิลปะเข้ากับการเรียนการสอนรายวิชาภาษา ศิลปะ เลขคณิต วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ตัวอย่างเช่น โครงการ ABC เป็นโครงการหนึ่งที่จัดขึ้นในรัฐ South Carolina เป็นโปรเจกต์ที่ช่วยเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาศิลปะและการบูรณาการศิลปินเข้าสู่ชุมชน โรงเรียน และส่วนอำเภอโดยนำศิลปินผู้มีชื่อเสียงและนักการศึกษาศิลปะเข้าถึงห้องเรียน คุณครู บุคลากรของโรงเรียนและนักเรียนร่วมกันวางแผนในการพัฒนาบูรณาการการจัดการเรียนการสอนศิลปะของชุมชน ทั้งสถาบันจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และการพัฒนาระบบนิเวศของชุมชนโดยใช้การจัดการเรียนการสอนศิลปะเป็นฐาน มีการร่วมมือการเจรจาเกี่ยวกับข้อขัดแย้งต่างๆ การให้ทุนการประเมิน การร่วมมือระหว่างสาธารณะ และการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดการอบรมการพัฒนาชุมชนโดยใช้การให้ศิลปะ มีการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ ประสบปัญหาในการเรียนระดับมัธยมศึกษา และมีการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของผู้เรียนที่มีความเสี่ยงในการเรียนกับผู้เรียนที่ประสบปัญหาทางทักษะด้านสังคม

รูปแบบการเรียนการสอนเป็นทีมนี้ นอกจากจะติดต่อผู้มีชื่อเสียงจากชุมชนแล้ว รูปแบบนี้ยังเปิดโอกาสให้คุณครูและนักศิลปะเข้าถึงการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ซึ่งเป็นการบูรณาการศิลปะและการจัดการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน ในขณะที่รูปแบบส่วนใหญ่จะนำศิลปะเข้าไปในชั้นเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ในรูปแบบนี้จะบูรณาการชุมชน กิจกรรมทางความคิดและห้องเรียนศิลปะเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น Project Zero เป็น

โครงการการศึกษาการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมโดยที่ครูจะช่วยนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางบวกและการร่วมมือกันกับสังคมในด้านต่างๆ เพื่อที่จะเผยแพร่โครงการศิลปะศึกษาให้กว้างขวางออกไป โครงการ ABC ของ South Carolina ได้พัฒนาเครือข่ายชุมชน

ทางด้านศิลปะขึ้น สมาชิกในเครือข่ายประกอบด้วย นักศิลปะศึกษา ศิลปิน ผู้บริหารโรงเรียนคุณครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้จัดการทางด้านศิลปะเครือข่ายจะสนับสนุน ทางด้านศิลปะศึกษา โดยการจัดวางแผนทรัพยากรการให้คำปรึกษา การสนับสนุนต่างๆ รวมทั้ง การแบ่งปันข้อมูลทางด้านศิลปะในระหว่างรัฐต่างๆ (Robin Rooney, 2004: 4-5)

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน เข้าถึงจาก Artfullife.org
เข้าถึงเมื่อ 30 พฤษภาคม 2559

การร่วมมือกันในระดับชุมชน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ต่างๆ และความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียนได้ดี จากการศึกษพบว่าความร่วมมือกันในสังคมและชุมชนที่ใช้การบูรณาการศิลปะในการจัดการเรียนรู้ในชุมชนมีแนวโน้มที่ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรต่างๆ การร่วมมือกันสามารถช่วยทำให้การแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้เป็นผลสำเร็จดียิ่งขึ้น การใช้ศิลปะเป็นฐานโดยร่วมมือกันทั้งโรงเรียนโดยให้นักเรียนเข้าร่วมด้วย ผู้เรียนจะสามารถเชื่อมโยงความสนใจในการสื่อสารกับชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์และมีความนับถือตนเองเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย (Robin Rooney, 2004: 8)

ในด้านภาคธุรกิจ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานเป็นรูปแบบในการส่งเสริมให้พนักงานมีทักษะในการทำงานเป็นทีมสูงขึ้น มีการจัดการและการสื่อสารที่ดีขึ้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าบริษัทมากกว่า 500 แห่ง ใช้ทักษะกระบวนการทางศิลปะนี้สร้างประสบการณ์เพื่อที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานยังถูกใช้ในโรงเรียนแพทย์ มากกว่าครึ่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะพัฒนาทักษะทางด้านการสังเกตให้กับผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้สามารถที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้มแข็งในทักษะทางด้านการสื่อสาร และยังบูรณาการใช้ในการเพิ่มการจัดการบริหารการศึกษาสำหรับนักศึกษาในระดับ

อุดมศึกษาและในโครงการผู้นำต่างๆ อีกด้วย (John M. Eger, 2015)

ในขณะที่การบูรณาการวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เข้ากับการจัดการเรียนการสอน หรือที่เรียกย่อๆ ว่า STEM ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การบูรณาการศิลปะเข้ากับการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบศิลปะเป็นฐานจะเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับสหวิทยาการต่อการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ STEM ได้ ซึ่งศิลปะจะเป็นตัวเชื่อมโยงหรือเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการร่วมมือระหว่าง STEM และผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nettrice Gaskins (2014) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานจะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนแบบ STEM โดยการใช้ศิลปะเป็นเสมือนทางออกให้ผู้เรียนที่จะแสดงออกทางด้านความคิดและความคิดสร้างสรรค์ อนุญาตให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้ของตนเองอย่างแท้จริง จากการรายงานผลการวิจัยของ Farrell M. Ayers (อ้างถึงใน John M. Eger, 2015) ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบบูรณาการศิลปะจะมีความคิดสร้างสรรค์ การทำท่ายในเชิงบวก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนในห้องเรียนแบบบูรณาการศิลปะ

ในการประชุม learning and Brain ในซานฟรานซิสโก (John M. Eger, 2015) นักวิจัยได้ศึกษาแนวความคิดเบื้องต้นที่ว่าวิทยาศาสตร์สามารถที่จะส่งเสริมความจำ ความคิดและการเรียนรู้ได้ การใช้การเรียนการสอนแบบศิลปะเป็นฐานในหลักสูตรการบูรณาการความร่วมมือของผู้เรียน จะสามารถส่งเสริมเยาวชนในการเรียนรู้ รวมทั้งการใช้การเคลื่อนไหว การเต้น การละคร การออกกำลังกาย แม้กระทั่งทำทางช่วยให้เยาวชนสามารถคิดได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เกิดความคิดสร้างสรรค์และสามารถช่วยเพิ่มความจำ

เช่นเดียวกับ STEM การบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์และศิลปะเข้าด้วยกันในการจัดการเรียนการสอนจะทำให้เกิดความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีรูปแบบการเรียนที่พัฒนาขึ้นจากการเรียนการสอน STEM จะบูรณาการศิลปะและการออกแบบเข้าไปด้วย หรือเรียกย่อๆ ว่า STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, and Mathematics)

อุปสรรคที่ขัดขวางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน

จากการศึกษาพบว่า มีอุปสรรคใหญ่ 2 ประการที่ขัดขวางการบูรณาการการใช้ศิลปะเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน ประการแรกคือ จากการที่การวิจัยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานสามารถส่งผลต่อการเรียนรู้ทางด้านวิชาการของผู้เรียนได้ และประการที่ 2 คือ การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านวิชาการจากการทดสอบระดับชาติต่างๆ (Robin Rooney, 2004: 15-18)

ในประเด็นแรก งานวิจัยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะจะสามารถส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้ ถึงแม้ว่าจะมีผลการศึกษาบางส่วนที่แสดงว่าการใช้ศิลปะเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนสามารถช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยเพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนศิลปะและการสอบวัดความรู้ทางวิชาการโดย Horowitz และคณะ (2004) สรุปผลว่าเป็นการยากที่จะศึกษาความซับซ้อนและมิติที่หลากหลายของศิลปะศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการทั้งโรงเรียน เป็นการยากที่จะสุ่มกลุ่มตัวอย่างและกำหนดกลุ่มควบคุม ซึ่งการจัดการวิจัยจะต้องจัดการแบบรูปแบบดั้งเดิมเพื่อที่จะศึกษาความเชื่อมโยงของศิลปะและวิชาการ

อุปสรรคประการที่สองคือ การที่โรงเรียนจะต้องเตรียมนักเรียนสำหรับการสอบทางด้านวิชาการต่างๆ ครูจะต้องเตรียมทางด้านวิชาการให้นักเรียนอย่างเข้มข้นสำหรับการสอบวัดผลระดับชาติทางด้านวิชาการ ซึ่งจะทำให้เป็นการขัดขวางการบูรณาการศิลปะเข้ากับการเรียนการสอน เนื่องจากเวลาไม่เพียงพอ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนรู้และสามารถแสดงออกได้มากขึ้น โดยการบูรณาการศิลปะทุกแขนงทั้งดนตรี นาฏศิลป์ การละคร รวมถึงทัศนศิลป์ เข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาที่ไม่ใช่ศิลปะ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่างๆ ซึ่งการเรียนการสอนรูปแบบศิลปะเป็นฐานนี้สามารถส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนและการพัฒนาทางด้านความคิด เพิ่มศักยภาพในการปรับตัวทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ ถ้าพิจารณาจากผลการบูรณาการศิลปะเข้ากับการจัดการเรียนการสอนทางด้านวิชาการแล้วสามารถกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานอาจเป็นทางเลือกที่ดีทางเลือกหนึ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ก็เป็นไปได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา. (2542). **พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.**
[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2559.
จาก [http://www.moe.go.th/main2/plan /
p-r-b42-01.htm](http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.htm)

- ทิศนา ขัมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน:
องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้
ที่มีประสิทธิภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 6 (ฉบับพิมพ์
เพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรารมณ รักวิชัย. (2535). **การอบรมเลี้ยงดูเด็ก
ปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์
ในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ :
- วิทยากร เชียงกุล. (2552). **สภาวะการศึกษาไทย
ปี 2550 / 2551: ปัญหาความเสมอภาค
และคุณภาพของการศึกษาไทย.**
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สมศักดิ์ ภู่วิภาดาบรรณ. (2537). **เทคนิคการ
ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- อารี พันธุ์มณี. (2540). **ความคิดสร้างสรรค์กับการ
เรียนรู้.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- _____. (2545). **ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไยใหม่.
- Artfullife. (2016). **Arts-Based Community
Development Model.** Available from:
<http://www.artful-life.org/#!model/clxg>.
[May 30, 2016]
- Bromfield, C. (2003). Promoting Creative Thinking
Through the Use of ICT. *Journal of
Computer Assisted Learning.* 18(2002)
: 367-378
- Lloyd C. What is arts-based facilitation?. Available
from: [http://www.maverickminds. biz/
what-do-we-do/what-is-arts-based -
learning.htm](http://www.maverickminds.biz/what-do-we-do/what-is-arts-based-learning.htm). [May 30, 2016]

- De Bono. (1977). **Lateral Thinking: A Textbook of Creativity**. Penguin Books.
- Gaskins N. (201). **Advancing STEM Through Culturally Situated Art-Based Learning**. Available from: <http://www.slideshare.net/nettrice/culturally-situated-artsbased-learning-seed-questions>. [May 30, 2016]
- Horowitz, R. (2004). **Summary of large-scale arts partnership evaluations**. Arts Education Partnership.
- John M. Eger. (2015). **More Evidence Favoring Art-Based Learning of STEM**. Available from http://www.huffingtonpost.com/john-m-eger/more-evidence-favoring-art_b_6634766.html. [May 30, 2016]
- _____. (2016). **Arts Based Learning of STEM: Works Says NSF Funded Research Firm**. Available from: http://www.huffingtonpost.com/john-m-eger/arts-based-learning-of-st_b_8724148.html. [May 30, 2016]
- Miles, E.(1997). **Tune Your Brain**. New York: The Berkley Publishing Group.
- Project Zero. (2003). **Reviewing education and the arts project (REAP)**. Available from : <http://www.pz.harvard.edu/Research/Reap.htm>. [May 30, 2016]
- Rooney R. (2004). **Arts-Based Teaching and Learning**. Available from: www.kennedy-center.org/education/vsa/resources/VSAarts_Lit_Rev5-28.pdf. [May 30, 2016]
- Royal Roads University. (2006). **Art-based Learning and Youth Leadership Development**. Canada: Royal Roads University.
- Schonmann S. (2015). **The Wisdom of the Many-Key Issues in Arts Education. International Yearbook for Research in Arts Education**. Vol. 3. New York: Maxmann.
- Torrance, E.P. and R.E. Myers. (1962). **Creative Learning and Teaching**. New York : Good, Mead and Company.
- Tupper C. (2008). **Expressive Arts-Based Learning for Leadership Development: An Integral Approach**. Abstract.Germany: VDM Publishing.
- UBQT Design Thinking Solution. (2015). **Design Thinking Through ART-Based Methods**. Available from: <https://ubqtsolutions.com/2015/11/28/design-thinking-through-art-based-methods/> [May 30, 2016]
- Wallach, Michael A. and Kogan N. (1965). **Model of Thinking in Young Children**. New York : Holt, Rinehartandwinston.